

BIJLAGE 3: ARGUMENTEN EN KANTTEKENINGEN REGULERING LELIETEELT/SIERTEELT

ALGEMENE ARGUMENTEN VOOR REGULERING LELIETEELT/SIERTEELT

Er zijn in het algemeen meerdere argumenten voor het reguleren van lelieteelt/sierteelt. We lichten er hieronder een aantal uit. Deze lijst is niet volledig, maar hiermee schetsen we de context.

- **Gezondheid: advies Gezondheidsraad en GGD is zo min mogelijk blootstelling aan bestrijdingsmiddelen**

Gewasbeschermingsmiddelen komen tot ver in de omgeving van bollenteelt voor. In onderzoek van het RIVM zijn tot op 500 meter afstand van bollenvelden bestrijdingsmiddelen gevonden in het huisstof van woningen en in de urine van omwonenden. Zowel bij volwassenen als in luiers van kinderen.ⁱ Toch is er nog onzekerheid wat de effecten in ons land zijn van blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen op de gezondheid van omwonenden. Het RIVM doet daar grootschalig onderzoek naar (zie bijlage 2, bij Lopend onderzoek Nederland).ⁱⁱ Het onderzoek loopt tot 2031.

Studies naar gezondheid en ziekte in populaties laten zien dat er een aannemelijk verband is tussen de blootstelling aan onder meer gewasbeschermingsmiddelen en oplosmiddelen, en neurodegeneratieve ziektes.ⁱⁱⁱ Dit zijn ziektes waarbij na verloop van tijd steeds meer zenuwcellen (en verbindingen daartussen) in de hersenen afsterven. Voorbeelden daarvan zijn Parkinson, Alzheimer en ALS. In Frankrijk is Parkinson een erkende beroepsziekte bij akkerbouwers die minstens tien jaar zijn blootgesteld aan gewasbeschermingsmiddelen.

Daarnaast zijn kinderen (zowel tijdens de zwangerschap als daarna) en zwangeren kwetsbare doelgroepen. Dit komt omdat bij kinderen en foetussen de celdeling sneller gaat. Daardoor zijn zij kwetsbaarder voor effecten op de ontwikkeling van de hersenen.^{iv} Zo is in grootschalig onderzoek in Californië aangetoond dat vaker autisme voorkomt bij kinderen die voor de geboorte of in het eerste jaar zijn blootgesteld aan pesticiden.^v

Ook de Gezondheidsraad geeft aan dat “proefdieronderzoek en onderzoek naar werkingsmechanismen laten zien dat verbanden tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en de ziekte van Parkinson en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen plausibel zijn”.^{vi}

Het gaat hierbij om onderzoek in het buitenland. Daarvan is niet helder of we die situatie zomaar kunnen vergelijken met de situatie in Nederland. Een oorzakelijk verband aantonen tussen ziektes als bijvoorbeeld Parkinson en blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen in de omgeving is lastig. Bijvoorbeeld omdat mensen ook pesticiden binnenkrijgen via voedsel. Overigens is Parkinson de snelst groeiende hersenziekte ter wereld.

Verder is er onduidelijkheid over de stapel effecten van bestrijdingsmiddelen. In de lelieteelt (maar ook bij andere gewassen) worden meerdere middelen tegelijk gebruikt. Voor de toelating van een gewasbeschermingsmiddel wordt berekend of en in welke hoeveelheid een middel veilig te gebruiken is. Maar hierbij wordt niet onderzocht of het gebruik van meerdere middelen een stapel- of cocktail effect heeft. Geven meerdere gewasbeschermingsmiddelen samen meer risico voor de gezondheid dan de afzonderlijke middelen? Er zijn aanwijzingen van wel, maar er is nog te weinig onderzoek naar gedaan. Het grootschalig Europees onderzoeksproject SPRINT onderzoekt dit (zie bijlage 2, bij Lopend onderzoek in Nederland).^{vii}

Het advies van de Gezondheidsraad is dan ook om meer onderzoek te doen naar het effect van bestrijdingsmiddelen op de gezondheid van omwonenden. Het RIVM adviseert meer onderzoek te doen naar schadelijke gevolgen op langere termijn voor onder andere hersenen.

Tot we meer weten, is het advies van de Gezondheidsraad en de GGD: streef naar een zo laag mogelijke blootstelling aan bestrijdingsmiddelen (zie bijlage 7). Een verbod of beperking op lelieteelt kan daarbij helpen.

- **Bescherming van de waterkwaliteit**

Gewasbeschermingsmiddelen (maar ook bijvoorbeeld pesticiden op vlooiënbanden en medicijnresten) komen terecht in ons water. Schoon water is van levensbelang. Daarom is in Europa via de Kaderrichtlijn Water afgesproken dat uiterlijk in 2027 de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en het grondwater in orde moet zijn.

Helaas worden in bijna al het oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor drinkwaterproductie bestrijdingsmiddelen boven de norm aangetroffen. Dat geldt ook voor ongeveer 25% van het grondwater (RIVM, 2020)^{viii}. Dit zorgt ervoor dat er meer aan zuivering gedaan moet worden om het water geschikt te maken om te drinken. Dat kost extra geld. Ook voldoen we nog lang niet aan de normen voor de Kaderrichtlijn Water. Hoe minder middelen in het water terecht komen, hoe beter dat is voor schoon en gezond water.

- **Beschermen van insecten, natuur en biodiversiteit**

De natuur in Nederland staat er slecht voor. Ook gaat het niet goed met het behalen van biodiversiteitsdoelen voor 2030.^{ix} Er zijn steeds minder wilde bloemen. In 27 jaar tijd (1989-2016, Hallman e.a., 2017) is ongeveer driekwart van de insecten verdwenen, blijkt uit onderzoek in Duitsland. Ook in Nederland neemt het aantal insecten af, waaronder bijen en zweefvliegen. Uit verschillende studies blijkt dat het verlies van insecten onder meer samenhangt met intensivering van agrarisch landgebruik, gebruik van pesticiden, stikstof en versnippering van het landschap.^x De achteruitgang van insecten is zorgelijk. Volgens onderzoeker Andries Temme van de WUR Wageningen University & Research is 80% van de landbouwgewassen en een derde van de landbouwproductie afhankelijk van bestuivende insecten.^{xi} Ze zijn dus onmisbaar voor de voedselproductie.

Ook vogelpopulaties nemen in Europa enorm af. (Stanislas Rigal e.a., 2023)^{xii}. In de afgelopen 40 jaar nam het totale aantal vogels met 27% af. Het aantal landbouwvogels (zoals boerenwaluwen, gele kwikstaarten en bonte vliegenvangers) nam zelfs met 50% af. Volgens de onderzoekers komt dat doordat er minder insecten zijn door pesticiden. Omdat weidevogels insecten eten en er een tekort is aan insecten, verdwijnen er ook vogels.

Een verbod of beperking op lelieteelt draagt bij aan het beschermen van biodiversiteit en insecten en daarmee ook aan het beschermen van gewasbestuiving.

- **Lelies dragen niet bij aan de voedselvoorziening**

Lelies zijn een luxeproduct. Ze dragen niet bij aan de voedselvoorziening.

- **Veel lelies zijn bestemd voor export**

Ongeveer 80% van de lelies gaat naar het buitenland.^{xiii} Maar de invloed van de gebruikte gewasbeschermingsmiddelen op de bodem, de waterkwaliteit, de gezondheid en de biodiversiteit vindt plaats in onze gemeente, ook op de lange termijn.

ALGEMENE KANTTEKENINGEN VOOR REGULERING LELIETEELT/SIERTEELT

Er zijn in het algemeen ook een aantal kanttekeningen bij het reguleren van lelieteelt in een gemeente. Ook daarvan lichten we er een aantal uit (zonder te pretenderen volledig te zijn):

- **Onvoldoende wetenschappelijke basis gezondheidseffecten omwonenden in Nederland**

Volgens het advies van advocatenkantoor PlasBossinade is de wetenschappelijke basis voor het aantonen van gezondheidseffecten van bestrijdingsmiddelen bij omwonenden nog onvoldoende. Dat maakt het lastig gezondheid als motiveringsbeginsel te gebruiken. PlasBossinade verwijst daarvoor naar een uitspraak van het gerechtshof in 2023:

“... dat zowel de Gezondheidsraad als het RIVM na recent onderzoek niet tot ingrijpen (een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen) heeft geadviseerd.”

“Volgens de Gezondheidsraad zijn er geen aanwijzingen voor het frequent voorkomen van ernstige acute vergiftigingen door chemische gewasbeschermingsmiddelen in ons land en zijn er evenmin duidelijke indicaties dat langdurige blootstelling aan lagere concentraties in ons land tot substantiële gezondheidseffecten leidt, zoals de ziekte van Parkinson of schade aan de neurologische ontwikkeling van ongeboren en jonge kinderen.”

Wel is het zo dat er voor omwonenden in ons land nog te weinig onderzoek gedaan is naar neurologische effecten op de langere termijn en naar de stapel effecten van het gebruik van meerdere middelen. Onderzoek hiernaar loopt nog.

- **Risico rechtszaken**

Van bijna geen enkele vorm van regulering is zeker dat deze standhoudt bij een rechter. Dat komt omdat er nog maar weinig uitspraken van rechters zijn over regulering door gemeenten. Het is daardoor een kwestie van pionieren. De kans dat er een rechtszaak tegen regulering door de gemeente wordt aangespannen is zeker aanwezig. Gemeenten zoals bijvoorbeeld Opsterland hebben wel een vergunningplicht voor sierteelt. Maar dat is al in 2014 geregeld. Daardoor is de termijn waarbinnen om nadeelcompensatie kon worden gevraagd voorbij. Dit is een andere situatie dan in Weststellingwerf, waar op dit moment geen verbod geldt voor lelieteelt/sierteelt.

- **Risico op waardevermindering van grond: mogelijk nadeelcompensatie**

Lelieteelt brengt vaak meer op dan andere teelten. Daardoor kan het zijn dat grond waarop lelies geteeld mogen worden meer waard is dan grond waarop dat niet mag. Een verbod op of beperking van lelieteelt door de gemeente kan daarom zorgen voor waardevermindering van grond met een agrarische bestemming. Dit kan de eigenaar daarom recht geven op nadeelcompensatie. Bij een verbod behoudens vergunning (vergunningplicht) kan iemand pas in aanmerking komen voor vergoeding als de vergunning wordt geweigerd. Het moet dan wel gaan om schade boven het normale maatschappelijke risico en de schade moet iemand onevenredig zwaar treffen.

De gemeente loopt hiermee een financieel risico. De bedragen voor nadeelcompensatie kunnen flink oplopen. Om goed in te kunnen schatten hoe hoog, is een uitgebreide berekening nodig en onderzoek door een daarin gespecialiseerd bureau. Wij raden u daarom aan na de keuze voor een scenario in dit raadsvoorstel een nadeelcompensatie risicoanalyse te laten uitvoeren voor de uitwerking van het gekozen scenario.

- **Risico lager inkomen teler**

Het inkomen in de bollenteelt (per onbetaalde arbeidsjaareenheid^{xiv}) was in 2024 bijna twee keer zo hoog als het gemiddelde inkomen in de land- en tuinbouw.^{xv} De keuze voor de manier waarop de gemeente lelieteelt reguleert, kan invloed hebben op de mogelijkheden van een teler om inkomen te verdienen uit lelieteelt. Dit speelt vooral bij agrariërs of telers die nog niet begonnen zijn met lelieteelt in gemeente Weststellingwerf.

Om voor nadeelcompensatie voor inkomensverlies in aanmerking te komen moet er sprake zijn van een verbod of beperking op lelieteelt waarmee al is begonnen, dus op bestaand gebruik. We hadden eerder al besproken dat bestaand gebruik (situatie 3) ingewikkeld is om te verbieden of beperken. In dit raadsvoorstel hebben we dat daarom niet meegenomen in het voorstel.

- **Lastig handhaven en meer capaciteit nodig**

Bij verschillende vormen van regulering is specifieke kennis nodig die niet standaard bij de gemeente beschikbaar is. Zo moeten voor een verbod behoudens vergunning (vergunningplicht) beoordelingsregels worden opgesteld om te bepalen wanneer de vergunning wel en niet verleend mag worden. Een aanvraag voor een vergunning moet op basis van die regels beoordeeld worden. En vervolgens moet er gehandhaafd worden. Bij elkaar zijn dat drie momenten waarop specifieke kennis en voldoende extra capaciteit nodig is.

Sommige maatregelen zijn lastig te handhaven. Bij bijvoorbeeld een spuitvrije zone is op afstand niet zichtbaar of er is gespoten met gewasbeschermingsmiddelen. Daarvoor moet een bodemonster genomen worden of gewassen onderzocht. Als uit laboratoriumonderzoek blijkt dat er gewasbeschermingsmiddelen zijn aangetroffen is het lastig te bewijzen dat spuiten in de spuitvrije zone de oorzaak is. In theorie kan dat ook neergeslagen zijn door gebruik van gewasbeschermingsmiddelen naast of in de buurt van de spuitvrije zone. Dit betekent dat in het

geval van een spuitvrije zone meer capaciteit nodig is om te handhaven, en extra kosten voor deze capaciteit en laboratoriumonderzoek moeten worden gemaakt.

Ook bij het wijzigen van het omgevingsplan is extra capaciteit nodig om de voorbereidingsprocedure op te zetten en uit te voeren, de inspraak vorm te geven en de zienswijzen te verwerken.

- **Gebruik gewasbeschermingsmiddelen is toegestaan en daalt**

Zolang een teler in gemeente Weststellingwerf toegelaten middelen gebruikt volgens de juiste spuitvoorschriften, houdt de teler zich aan de regels die gelden. De gewasbeschermingsmiddelen zijn in de Europese en Nederlandse toelatingsprocedure als veilig beoordeeld. Wel heeft het Ctgb aangegeven dat beoordeling van de toelating van de middelen beter kan. Maar het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in lelieeteelt is dus toegestaan. En de gewasbeschermingsmiddelen die worden gebruikt bij lelieeteelt, worden ook gebruikt bij de teelt van andere gewassen, zoals aardappelen.

Verder is de sector zelf ook bezig met het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Onder meer door drift reducerende spuittechnieken, precisiebespuiting en robotisering^{xvi}. De afzet van gewasbeschermingsmiddelen in 2023 was 17% lager dan in 2022 en 20% lager dan in 2020 (CBS, 2025).^{xvii}

ⁱ [Bestrijdingsmiddelen en omwonenden : Samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten | RIVM](#)

ⁱⁱ [Over Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden 2 | Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden](#)

ⁱⁱⁱ RIVM: Gewasbeschermingsmiddelen en neurodegeneratieve ziekten: mogelijkheden om de toelatingsvereisten te verbeteren, H. Heusinkveld et al., 2021

^{iv} Aangegeven door hoogleraar toxicologie Martin van den Berg, informatiebijeenkomst in Heerenveen, 6 maart 2025.

^v [Prenatal and infant exposure to ambient pesticides and autism spectrum disorder in children: population based case-control study | The BMJ](#), 2019

^{vi} [Vervolgadvies-gewasbescherming-en-omwonenden_20200629.pdf](#)

^{vii} [SPRINT - WUR](#)

^{viii} [Bestrijdingsmiddelen in drinkwater, 1995-2022 | Compendium voor de Leefomgeving](#)

^{ix} [Kerngegevens biodiversiteit, op één plek samengebracht | Het Nationaal Dashboard Biodiversiteit](#)

^x [e067cf64-3fc9-41cb-8558-8a26c8a0459d_rapport-achteruitgang-insectenpopulaties-in-nederland-trends-oorzaken-en-kennislacunes.pdf](#)

^{xi} [De redding voor insecten? WUR werkt aan verleidelijke gewassen - WUR](#)

^{xii} [Farmland practices are driving bird population decline across Europe | PNAS](#)

^{xiii} Zie: [Lelieteeelt.nl](#), [Teelt](#)

^{xiv} [Inkomen uit bedrijf op land- en tuinbouwbedrijven - De Staat van Landbouw, Voedsel, Visserij en Natuur](#)

^{xv} [Ook in 2024 grote inkomensverschillen tussen sectoren in de land- en tuinbouw - WUR](#)

^{xvi} [Def leidraad inc voorblad versie 21-03-2025.pdf](#)

^{xvii} [Afzet van gewasbeschermingsmiddelen, 2011-2023 | Compendium voor de Leefomgeving](#)